

- University of Helsinki. (2024, December 18). *The Doctoral Education Pilot launched at the University of Helsinki*. <https://www.helsinki.fi/en/news/university-community/doctoral-education-pilot-launched-university-helsinki>
- University of Helsinki. (2025a, May 15). *Scope and structure of doctoral degrees*. <https://studies.helsinki.fi/instructions/article/scope-and-structure-doctoral-degrees>
- University of Helsinki. (2025b, September 10). *Permission for public defence – start here!*. <https://studies.helsinki.fi/instructions/article/permission-public-defence-start-here>
- University of Helsinki. (2025c, January 16). *Practices of PhD supervision*. <https://teaching.helsinki.fi/instructions/article/practices-phd-supervision>
- University of Helsinki. (2026a, May 7). *Planning your doctoral studies*. <https://studies.helsinki.fi/instructions/article/planning-your-doctoral-studies>
- University of Helsinki. (2026b, January 13). *Faculty of Educational Sciences: Submitting the doctoral thesis*. <https://studies.helsinki.fi/instructions/article/faculty-educational-sciences-submitting-doctoral-thesis>
- University of Helsinki. (n.d.-a). *Doctoral programmes*. <https://www.helsinki.fi/en/admissions-and-education/apply-doctoral-programmes/doctoral-programmes>
- University of Helsinki. (n.d.-b). *Doctoral Programme in Education, Schooling and Learning*. <https://www.helsinki.fi/en/admissions-and-education/apply-doctoral-programmes/doctoral-programmes/doctoral-programme-education-schooling-and-learning>
- University of Helsinki. (n.d.-c). *Admissions to doctoral studies*. <https://www.helsinki.fi/en/admissions-and-education/apply-doctoral-programmes/doctoral-programmes/doctoral-programme-education-schooling-and-learning/admissions-doctoral-studies>
- University of Helsinki. (n.d.-d). *Doctoral thesis*. <https://www.helsinki.fi/en/faculty-educational-sciences/research/doctoral-education/doctoral-thesis>

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРАЇН БАЛТІЇ, ФІНЛЯНДІЇ ТА УКРАЇНИ

Оксана КРАВЧИНА, д-р філософії

Інститут цифровізації освіти НАПН України

м. Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-3903-0835>

На сьогодні цифровізація освіти характеризується активним впровадженням технологій штучного інтелекту в професійну діяльність вчителів. Інструменти ШІ використовуються вчителями для підготовки навчальних матеріалів, створення тестових завдань, автоматизації рутинних процесів, персоналізації навчання та підтримки комунікації з учнями. Особливої актуальності ця проблема набуває на тлі швидкого розвитку генеративного ШІ та потреби освітніх систем адаптуватися до нових цифрових технологій.

Європейські країни демонструють різні підходи до інтеграції штучного інтелекту в освіту: від активного системного впровадження AI-технологій у державну політику до більш обережної моделі, яка

орієнтована на нормативно-етичне регулювання, захист персональних даних та формування III-грамотності вчителів. У цьому контексті важливим є вивчення досвіду Литви, Латвії, Естонії та Фінляндії, а також аналіз сучасного стану використання III українськими педагогами. Метою дослідження є здійснення порівняльного аналізу використання технологій штучного інтелекту в професійній діяльності вчителів у зазначених країнах, а також визначення основних тенденцій і перспектив розвитку цього напрямку.

Важливим індикатором поширення інновацій серед вчителів є результати міжнародного дослідження TALIS 2024, які демонструють різний рівень інтеграції технологій штучного інтелекту в європейських країнах (OECD, 2025). Загалом інтеграція III в освіту поступово переходить від окремих експериментальних практик до системного рівня впровадження, який охоплює державну політику, нормативно-регуляторні рамки, методичний супровід і розвиток цифрової компетентності педагогів (Estonian Ministry of Education and Research, 2025; Finnish National Agency for Education, 2025; Ministry of Education and Science of Latvia, 2026; Ministry of Education, Science and Sport of Lithuania, 2026).

Кожна країна демонструє власну динаміку та специфіку залученості освітян до роботи з новітніми технологіями. Так в Латвії, за даними дослідження TALIS 2024, близько 35% учителів уже використовують інструменти штучного інтелекту у своїй повсякденній роботі, що практично збігається із середнім показником по країнах ОЕСР – 36% (OECD, 2025). Використання III вчителями вже стало помітною частиною освітнього процесу, однак ці практики ще потребують подальшого методичного та нормативного оформлення. Наразі країна здійснює перехід від індивідуальних ініціатив до системного впровадження у рамках загальнонаціональної цифрової трансформації освіти. Міністерство освіти і науки Латвії спільно з провідними університетами впроваджує цільові ініціативи з інтеграції мовних технологій та цифрових рішень у навчальний процес, а латвійські освітяни активно долучаються до європейських дослідницьких проєктів із вивчення ефективності III-інструментів для вчителів (Ministry of Education and Science of Latvia, 2026). Соціологічні зрізи також засвідчують швидке поширення технологій серед молоді та зростання уваги до ризиків споживання маніпулятивного цифрового контенту.

Литва демонструє високу динаміку систематизації використання III. Згідно з результатами міжнародних звітів, 39% учителів застосовують III у роботі, що дещо перевищує середній показник ОЕСР (OECD, 2025). Водночас внутрішній комплексний моніторинг, ініційований та проведений Міністерством освіти, науки та спорту Литви серед керівників шкіл та вчителів, зафіксував вищу динаміку залученості, близько 68% учителів тією чи іншою мірою інтегрують III у свою роботу. На практиці генеративний III найчастіше стає інструментом для зниження

бюрократичного та аудиторного навантаження: вчителі активно застосовують його для підготовки планів уроків, створення дидактичних матеріалів та автоматизації шкільної документації. На державному рівні розробляються національні рекомендації для закладів освіти, формуються критерії оцінювання ризиків інструментів відповідно до європейського регламенту AI Act, а також впроваджуються програми методичної підтримки шкіл і підвищення кваліфікації освітян (Ministry of Education, Science and Sport of Lithuania, 2026).

В Естонії, спираючись на високий базовий рівень цифровізації шкіл, активно переходять до системного державного етапу інтеграції ШІ. Понад третини естонських вчителів (35%) інтегрували AI-допомогу в освітній процес (OECD, 2025). У країні спостерігається активне використання ШІ не лише вчителями, а й учнями, так загальнонаціональні ініціативи у цій сфері спрямовані на забезпечення рівного доступу до ШІ-інструментів для учнів старших класів і педагогів, розвиток навчальних спільнот, проведення тренінгів та формування критичної ШІ-грамотності (Estonian Ministry of Education and Research, 2025). Крім того, результати масштабного естонського дослідження засвідчують високий рівень залучення учнів до використання ШІ в навчанні (Granström & Oppi, 2025). Значну увагу комплексним питанням інтеграції технологій в освітній процес приділяє Міністерство освіти і науки Естонії, розробляючи регуляторні рекомендації (Tehisarv õppimises ja õpetamises) та впроваджуючи цільові курси підвищення кваліфікації (проекти на кшталт AI Leap) (Estonian Ministry of Education and Research, 2025).

Для Фінляндії характерний більш обережний та виважений підхід до цифровізації. За даними TALIS 2024, лише 27% учителів повідомили про використання ШІ у професійній діяльності, що помітно нижче за середній рівень ОЕСР (OECD, 2025). Попри нижчий рівень практичного застосування інструментів штучного інтелекту серед учителів, країна має добре розвинену нормативно-етичну основу, розроблену Міністерством освіти і культури, яка суворо регламентує питання захисту даних, авторського права, оцінювання, академічної доброчесності, розвитку ШІ-грамотності та збереження провідної ролі вчителя (Finnish National Agency for Education, 2025). Водночас регіональні соціологічні зрізи підтверджують, що ШІ поступово стає невіддільною частиною повсякденної професійної діяльності педагогів північноєвропейських країн.

Практичне використання ШІ педагогами в Україні активно зростає, охоплюючи вже близько 60% учителів, що відображено у всеукраїнському соціологічному дослідженні Інституту цифровізації освіти НАПН України. Це зростання зумовлене насамперед потребами дистанційного та змішаного навчання в особливих умовах, а також високим рівнем особистої ініціативності самих учителів (Ovcharuk et al., 2026). Інструменти генеративного ШІ (найчастіше вчителі віддають перевагу платформам ChatGPT, Canva AI, Gemini та Copilot) широко використовуються для

створення адаптивних навчальних матеріалів, експрес-тестів, інтерактивних презентацій та автоматизації повсякденних професійних завдань. Водночас системне впровадження технологій в освітній простір країни ще перебуває на етапі становлення; воно потребує подальшого комплексного розвитку нормативно-правової бази, створення уніфікованого методичного супроводу та розширення програм цільової підготовки педагогічних кадрів на державному рівні (Ovcharuk et al., 2026).

Для наочного порівняння отримані кількісні та якісні показники зведено у загальну таблицю.

Таблиця 1.

Країна	Наявні кількісні дані	Загальна характеристика стану та ключові заходи
Латвія	Близько 35% учителів (TALIS 2024), середній показник ОЕСР – 36%.	Перехід від індивідуальних ініціатив до системного впровадження. МОН Латвії спільно з університетами інтегрує мовні технології та цифрові рішення.
Литва	39% учителів (TALIS 2024). Внутрішній моніторинг фіксує залученість на рівні близько 68% .	Стабільні темпи впровадження. Використовується для зниження бюрократичного навантаження, підготовки планів уроків, автоматизації документації та аналізу робіт.
Естонія	35% учителів (TALIS 2024). Міністерство підтверджує, що понад третина педагогів залучила AI-допомогу.	Перехід до системного державного етапу завдяки високій цифровізації. Координація програмами під егідою Міністерства та Департаменту <i>Harno</i> (проекти <i>AI Leap</i> , рекомендації <i>Tehisaru õppimises ja õpetamises</i>).
Фінляндія	27% учителів (TALIS 2024), що помітно нижче за середній показник ОЕСР (36%).	Обережна та виважена модель цифровізації. Глибокий акцент на безпеку, наявність чіткої національної нормативно-етичної рамки від Міністерства освіти і культури та Агентства <i>OPH</i> .
Україна	Близько 60% учителів мають досвід використання ШІ (Дослідження ІЦО НАПН України).	Стрімке зростання. Процес має переважно ініціативний характер (популярні платформи: <i>ChatGPT, Canva AI, Gemini, Copilot</i>). Системна нормативна база та інституційна підтримка перебувають на етапі активного розроблення.

Загальний рівень використання ШІ вчителями

Проведений порівняльний аналіз використання технологій штучного інтелекту в професійній діяльності вчителів у Литві, Латвії, Естонії, Фінляндії та Україні засвідчив наявність різних моделей переходу від спонтанного до системного використання ШІ в освітньому просторі, а також підтвердив неоднорідність цього процесу.

Найвищий рівень систематизації наразі спостерігається в Литві та Естонії, де технології вже послідовно інтегруються в загальну освітню політику, державні методичні рекомендації та програми підвищення

кваліфікації кадрів. Зокрема, Литва демонструє впевнені темпи залученості вчителів до використання ШІ для оптимізації робочих процесів та зниження бюрократичного навантаження (Ministry of Education, Science and Sport of Lithuania, 2026; OECD, 2025). Естонія, спираючись на високий базовий рівень цифровізації шкіл, відзначається найактивнішим учнівським залученням та наявністю масштабних системних ініціатив з розвитку критичної ШІ-грамотності (Estonian Ministry of Education and Research, 2025; Granström & Oppi, 2025). Інші дві європейські країни демонструють специфічні національні вектори: Латвія перебуває на етапі активного розгортання цільових цифрових ініціатив, мовних технологій та академічного обґрунтування практик інтеграції нових інструментів (Ministry of Education and Science of Latvia, 2026; OECD, 2025). Натомість Фінляндія впроваджує більш обережну й стриману практичну модель, яка водночас спирається на найрозвиненішу нормативно-етичну рамку, орієнтовану на суворий захист авторських прав і персональних даних учнів (Finnish National Agency for Education, 2025). Україна на цьому тлі характеризується стрімким і динамічним зростанням практик використання генеративного штучного інтелекту вчителями (Ovcharuk et al., 2026). Однак цей процес значною мірою має ініціативний характер, тримається на особистій цифровій компетентності окремих фахівців і поки що не супроводжується належним рівнем системного методичного та нормативного забезпечення з боку держави. Найбільшу користь для України принесе не механічне копіювання, а комбіноване запозичення європейського досвіду впровадження та використання ГШІ вчителями з урахуванням національних освітніх традицій і реальних потреб освітньої системи, тому доцільно:

- детально вивчити фактичну щоденну практику діяльності педагогічних працівників, спираючись на приклад Латвії;
- сформувати для закладів освіти гнучкі й методологічно прозорі орієнтири для розроблення локальних правил, використовуючи підхід Литви;
- гарантувати рівний інфраструктурний доступ та забезпечити системну підготовку кадрів, спираючись на напрацьований досвід Естонії;
- законодавчо унормувати етичні, правові та дидактичні засади безпечної діяльності, враховуючи підходи Фінляндії.

З вищезазначеного подальші дослідження доцільно спрямовувати на поглиблений аналіз ефективності використання генеративного штучного інтелекту в освітньому процесі, зокрема його безпосереднього впливу на якість навчання, професійний розвиток педагогів. Також перспективним є вивчення варіативних моделей підготовки вчителів до роботи з ШІ в різних освітніх системах, розроблення об'єктивних критеріїв оцінювання рівня ШІ-компетентності педагогів, а також формування етичних і дидактичних рамок безпечного використання AI-технологій у шкільній освіті. Окремої уваги потребує комплексне дослідження організаційно-

педагогічних умов переходу від фрагментарного до системного впровадження ШІ в освітню практику України з урахуванням найкращого європейського досвіду.

Ключові слова: штучний інтелект, генеративний ШІ, професійна діяльність учителя, цифрова трансформація освіти, цифрова компетентність, AI в освіті, країни Балтії, Україна.

Список використаних джерел

- Estonian Ministry of Education and Research. (2025). *Tehisaru õppimises ja õpetamises [Artificial intelligence in learning and teaching]*. Haridus- ja Teadusministeerium. <https://www.hm.ee/>
- Finnish National Agency for Education. (2025). *Artificial intelligence in education – legislation and recommendations*. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/>
- Granström, M., & Oppi, P. (2025). Student engagement with AI tools in learning: Evidence from a large-scale Estonian survey. *Frontiers in Education*, 10, 1688092. <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1688092>
- Ministry of Education and Science of Latvia. (2026). *Digital transformation of education: Integration of language technologies and digital solutions*. Izglītības un zinātnes ministrija. <https://www.izm.gov.lv/>
- Ministry of Education, Science and Sport of Lithuania. (2026). *Guidelines on the use of AI in schools*. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. <https://smsm.lrv.lt/>
- OECD. (2025). *Education GPS: Teachers and teaching conditions, TALIS 2024*. <https://gpseducation.oecd.org/>
- Ovcharuk, O. V., Hrytsenchuk, O. O., & Kravchyna, O. Ye. (2026). *Vykorystannia heneratyvnoho shtuchnoho intelektu vchyteliamy ZZSO dlia vdoskonalennia pedahohichnykh praktyk: analitychni materialy [The use of generative artificial intelligence by teachers of general secondary education institutions to improve pedagogical practices: Analytical materials]*. Institute for Digitalisation of Education of NAES of Ukraine. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/748926/>

СТИМУЛЮЮЧЕ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Кирило КРИЩЕНКО, к.економ.н.

ПВНЗ «Буковинський університет»

м. Чернівці, Україна

<https://orcid.org/0009-0007-7145-6709>

Ганна БЕЛІНСЬКА, к.економ.н., с.н.с.

ДНУ «Інститут освітньої аналітики»

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8978-8513>